

Grey Scale #13

DANES
PICTA
COM

A

1

2

3

4

5

6

M

8

9

10

11

12

13

14

15

B

17

18

19

DZIAŁALNOŚĆ
INSTYTUTU BADAŃ SPRAW
NARODOWOŚCIOWYCH

1921-1936

WARSZAWA
1936

Centimetres

Inches

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

Colour Chart #13

DANES
PICTA
COM

DZIAŁALNOŚĆ
INSTYTUTU BADAŃ SPRAW
NARODOWOŚCIOWYCH

1921-1936

WARSZAWA

1936

DZIAŁALNOŚĆ
INSTYTUTU BADAŃ SPRAW
NARODOWOŚCIOWYCH

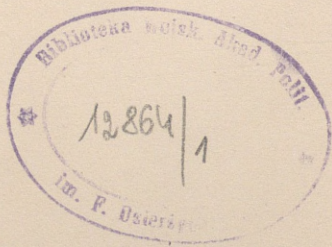
1921-1936

WARSZAWA
KRÓLEWSKA 7. TEL. 248-74 i 656-86
1936

BIURO
INSTYTUTU BADAŃ
NARODOWOŚCIOWYCH

1937-1938

DRUKARNIA
TECHNICZNA
SPÓŁKA
AKCYJNA
WARSZAWA
CZACKIEGO
3/5

WARSZAWA
1938

Skład osobowy Instytutu

323.1

Skład osobowy Instytutu

WŁADZE INSTYTUTU W ROKU 1936

ZARZĄD:

Prezes	—	Min. Leon Wasilewski
Wiceprezes	—	Prof. dr. Marcei Handelsman
„	—	Mec. dr. Henryk Loewenherz
Członek	—	Prof. dr. Witold Kamieniecki
„	—	Dyr. Kazimierz Okulicz
„	—	Prof. Stanisław Srokowski
„	—	Leon Zieleniewski
Zastępca	—	Dr. Stanisław Orsini-Rosenberg
„	—	Pos. Dr. Władysław Wielhorski
„	—	Dr. Seweryn Wystouch

KOMISJA REWIZYJNA:

Mec. Wacław Łypacewicz
Mec. dr. Zygmunt Nagórski
Dyr. Borys Rzepecki

SEKRETARZ GENERALNY I
REDAKTOR NACZELNY „SPRAW NARODOWOŚCIOWYCH”:

Stanisław Józef Paprocki

KIEROWNIK DZIAŁU WYDAWNICZEGO:

Bolesław Srocki

KIEROWNIK SEMINARJUM NARODOWOŚCIOWEGO:

Adam Stebelski

~~REDAKTORZY „QUESTIONS MINORITAIRES”:~~

~~Jerzy Szurig~~

~~Stanisław Józef Paprocki~~

KIEROWNIK WYDZIAŁU MIGRACYJNO-POPULACYJNEGO:

^u Doc. dr. Wiktor Ormicki

KIEROWNIK PRACOWNI KARTOGRAFICZNEJ:

Doc. dr. Bogdan Zaborski

KIEROWNIK DELEGATURY INSTYTUTU W WILNIE:

Dr. Seweryn Wysłouch

KIEROWNICZKA BIBLIOTEKI I ARCHIWUM:

Dr. Stefanja Koelichenówna

SEKRETARZ BIURA:

Maks Berżyński

Forob

LISTA CZŁONKÓW RZECZYWISTYCH INSTYTUTU:

1. Samuel Adalberg
2. Prof. Majer Bałaban
3. Izaak Bornstein
4. Stefan Bratkowski
5. Stanisław Bukowiecki
6. Dr. Rajmund Buławski
7. Ludwik Chomiński
8. Prof. Konstanty Chyliński
9. Stanisław Czosnowski
10. Prof. dr. Witold Doroszewski
11. Kazimierz Gintowt-Dziewałtowski
12. Prof. Ludwik Ehrlich
13. Prof. dr. Marceli Handelsman
14. ś. p. Tadeusz Hołówko († 1931 r.)
15. Inż. Jerzy Iwanowski
16. Prof. dr. Cezarja Jędrzejewiczowa
17. Prof. dr. Witold Kamieniecki
18. Red. Tadeusz Katelbach
19. Prof. Miron Korduba
20. Dr. Alfons Krysiński
21. Prof. Ludwik Krzywicki
22. Bronisław Krzyżanowski
23. Prof. Stanisław Kutrzeba

24. Dr. Henryk Loewenherz
25. Stefan Lubliner
26. Dr. Roman Lutman
27. Prof. Bohdan Łepki
28. Stanisław Łoś
29. Prof. Aleksander Łotocki
30. Juljusz Łukasiewicz
31. Wacław Łypacewicz
32. ś. p. Edward Maliszewski († 1928 r.)
33. Dr. Zygmunt Nagórski
34. Dr. Józef Obrębski
35. Prof. Jan Ogijenko
36. Kazimierz Okulicz
37. Dr. Stanisław Orsini-Rosenberg
38. Jerzy Osmołowski
39. Stanisław J. Paprocki
40. Kazimierz Petrusiewicz
41. Edward Raczyński
42. Szymon Rundstein
43. Borys Rzepecki
44. Prof. Mojżesz Schorr
45. Teodor Seidler
46. Stanisław Siedlecki
47. Prof. Józef Siemieński
48. Prof. Roman Smal-Stocki
49. Prof. Jerzy Smoleński
50. ś. p. Konstanty Srokowski († 1935 r.)
51. Prof. Stanisław Srokowski
52. Prof. dr. Witold Staniewicz
53. Prof. dr. Jan Stankiewicz
54. Stefan Starzyński
55. Adam Stebelski
56. Stanisław Stempowski

57. Witold Sworakowski
58. Doc. dr. Stanisław Świaniewicz
59. ś. p. Marjan Świechowski († 1934 r.)
60. Adam Tarnowski
61. Stanisław Thugutt
62. Prof. Henryk Ułaszyn
63. Leon Wasilewski
64. Dr. Władysław Wielhorski
65. Joachim Wołoszynowski
66. Dr. Seweryn Wysłouch
67. Doc. dr. Bogdan Zaborski
68. Dr. Władysław J. Zaleski
69. Leon Zieleniewski
70. Prof. Florjan Znaniecki

1. The first part of the book is devoted to a general introduction to the subject of the history of the English language. It discusses the various factors which have influenced the development of the language, such as the contact with other languages, the internal changes, and the influence of the social and cultural environment. The author also touches upon the question of the standardization of the language and the role of the literary language.

2. The second part of the book is devoted to a detailed study of the historical development of the English language. It begins with the Old English period, which is characterized by the influence of Old Norse and Old Saxon. The author then discusses the Middle English period, which is marked by the influence of French and Latin. Finally, the Modern English period is discussed, which is characterized by the influence of the Renaissance and the scientific revolution.

3. The third part of the book is devoted to a study of the various dialects of the English language. It discusses the geographical distribution of the dialects, the historical development of each dialect, and the factors which have influenced their development. The author also touches upon the question of the standardization of the language and the role of the literary language.

4. The fourth part of the book is devoted to a study of the various styles of the English language. It discusses the historical development of each style, the factors which have influenced their development, and the role of each style in the history of the language. The author also touches upon the question of the standardization of the language and the role of the literary language.

5. The fifth part of the book is devoted to a study of the various registers of the English language. It discusses the historical development of each register, the factors which have influenced their development, and the role of each register in the history of the language. The author also touches upon the question of the standardization of the language and the role of the literary language.

DEJELNOŚĆ INSTYTUTU 1921-1936

PIRWE PIRWEJE LATA DEJELNOŠCI

Działalność Instytutu

1921 – 1936

(do kwietnia 1936 r.)

Działalność Instytutu

1931 - 1936

(do kwietnia 1936 r.)

DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUTU 1921—1926

GENEZA, PIERWSZE LATA DZIAŁALNOŚCI.

Instytut Badań Spraw Narodowościowych powstał w grudniu 1921 roku z inicjatywy grona osób ze sfer politycznych, m. in. prof. Szymona Askenazego, Stanisława Bukowieckiego, adw. Juliana Dreszera, prof. Marcellego Handelsmana, ś. p. Tadeusza Hołówki, prof. Ludwika Krzywickiego, prof. Jana Kucharzewskiego, ś. p. Edwarda Maliszewskiego, Stanisława Stempowskiego, prof. Antoniego Sujkowskiego, min. Adama Tarnowskiego, Stanisława Thugutta, ś. p. Włodzimierza Wakara, min. Leona Wasilewskiego.

Początkowo za cel Instytutu uznano nie tylko naukowe badanie stanu i rozwoju mniejszości narodowych w Polsce, ale również rozważania nad sposobem rozwiązania wewnątrz-polskiego problemu mniejszościowego. W myśl tych założeń, w pierwszych latach istnienia, do końca 1923 roku, działalność Instytutu ograniczała się do szeregu wieczorów dyskusyjnych. W ciągu 1924 i 1925 roku nastąpiła przerwa w pracach Instytutu spowodowana niesprzyjającymi warunkami politycznymi.

REORGANIZACJA INSTYTUTU W 1926 ROKU.

Na początku 1926 roku kilka osób z pośród dawnych członków Instytutu postanowiło wskrzesić jego działalność, przyczem zadania

Instytutu poszerzono i ściśle ustalono, ograniczając je do badań wyłącznie naukowych w następujących dziedzinach:

1. narodowości Rzeczypospolitej pod względem kulturalnym, gospodarczym, społecznym i politycznym,
2. kwestyj narodowościowych poza Polską ze szczególnem uwzględnieniem mniejszości polskich i polityki narodowościowej państw ościennych,
3. spraw mniejszościowych na terenie międzynarodowym.

Zadania te postanowiono realizować zapomocą:

1. prac naukowych w zakresie statystyki, demografii, ekonomiki narodowościowej, socjologii, prawa, historii i t. p.,
2. gromadzenia w archiwum materiałów, dotyczących położenia kulturalnego, wyznaniowego, społecznego, gospodarczego i politycznego mniejszości narodowych w Polsce i poza Polską (prowadzenie ankiet, zbieranie opracowań, czasopism, druków, wycinków prasowych, sprawozdań i t. p.);
3. biblioteki przez kompletowanie wydawnictw, dotyczących zagadnień narodowościowych;
4. działalności wydawniczej wydawnictw periodycznych: dwumiesięcznika „Sprawy Narodowościowe” i kwartalnika w jęz. francuskim „Questions Minoritaires” oraz wydawnictw nieperiodycznych;
5. popularyzacji narodoznawstwa, przez organizowanie odczytów, wykładów, konferencji, wystaw i t. p.

ORGANIZACJA OBECNA INSTYTUTU.

Do tak ustalonych celów i charakteru Instytutu dostosowana została jego organizacja, która przedstawia się w sposób następujący.

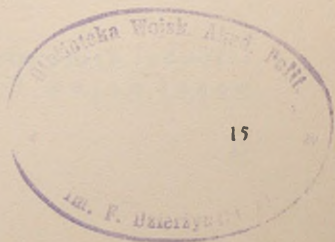
Instytut jest stowarzyszeniem prywatnem. Członkowie Instytutu dzielą się na:

a) rzeczywistych — liczba ich jest ograniczona statutowo do 80-ciu osób, które przyjmowane są drogą kooptacji przez Walne Zgromadzenie Członków Rzeczywistych, winny posiadać specjalne kwalifikacje naukowe lub wybitną praktyczną znajomość przedmiotu, mają prawo bierne i czynne w wyborze władz Instytutu;

b) zwyczajnych — przyjmowani są przez Zarząd, mają prawo korzystać ze wszystkich urządzeń Instytutu.

Na czele Instytutu stoi Zarząd, składający się z 7-miu członków i 3-ch zastępców.

Zarządowi Instytutu podlega Biuro Instytutu, organ prowadzący działalność Instytutu; dyrektorem Biura jest Sekretarz Generalny Instytutu.

DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUTU W LATACH 1926—1936

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA.

Działalność naukowo-badawcza Instytutu polega na:

1. podejmowaniu prac przez Instytut, jako stowarzyszenie w sekcjach i komisjach;
2. podejmowaniu prac przez pracowników Biura Instytutu lub powierzaniu ich pracownikom specjalnie do ich wykonania zaangażowanym;
3. inicjowaniu prac poza Instytutem, co pozwoliło na zorganizowanie grona osób, z którymi Instytut pozostaje w ścisłym kontakcie w związku z badaniami przez nich prowadzonymi.

Tak zorganizowane prace naukowo-badawcze Instytutu dały w wymienionym okresie czasu następujące rezultaty:

1. Instytut opracował materiały statystyczne, niezbędne do wydania map rozszedlenia ludności polskiej i litewskiej na terenie Republiki Litewskiej i północno-wschodnich obszarach Rzeczypospolitej Polskiej (patrz poniżej działalność wydawnicza).

2. Opracowane zostały dane statystyczne spisu ludności 1919 r. i 1921 r. na obszarze 7 województw

wschodnich i wschodnich powiatów woj. białostockiego i lubelskiego z uwzględnieniem spisu dzieci z 1925/6 r. oraz zmian podziału administracyjnego w liczbach absolutnych i procentowych w stosunku do województw, powiatów, gmin i miejscowości, według następujących typów miejscowości:

- a) czysto polskie, ukraińskie, białoruskie i litewskie,
- b) mieszane polsko-ukraińskie, polsko-białoruskie, polsko-litewskie, polsko-żydowskie z przewagą ludności polskiej (powyżej 50% do 75% i powyżej 75% do 99%),
- c) mieszane ukraińsko-polskie, białorusko-polskie, litewsko-polskie, żydowsko-polskie i t. p. z przewagą ludności niepolskiej (powyżej 50% do 75%, powyżej 75% do 99%),
- d) mieszane wielonarodowościowe bez przewagi absolutnej żadnej narodowości.

Analogiczne wykazy sporządzono dla poszczególnych wyznań ze szczególnym uwzględnieniem rzymsko-katolickiego, prawosławnego, greko-katolickiego i mojżeszowego.

Według powyższego systemu Instytut przerobił dane statystyczne dla około 50.000 miejscowości, z których około 10.000 uległo zmianom w podziale administracyjnym.

3. Zostały zebrane i opracowane dane, niezbędne do przeprowadzenia badań nad ekonomicznym podłożem kwestji ukraińskiej w Polsce.

Prace te były prowadzone od początku 1928 roku, jednakże wskutek braku środków finansowych musiały być przerwane. Zostały ukończone dopiero dzięki pomocy Ministerstwa Reform Rolnych, które, rozumiejąc pożyteczność prowadzonych przez Instytut studjów w tym zakresie, powierzyło Instytutowi opracowanie czterech monografij agrarno-ekonomicznych województw: wołyńskiego, lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego. Dzięki

temu Instytut uzyskał potrzebne środki finansowe oraz możliwość zebrania materiałów i danych statystycznych, dotyczących położenia gospodarczego ludności ukraińskiej w Polsce. Monografie zostały ostatecznie wykończone i przekazane Ministerstwu Reform Rolnych w r. 1931.

Każda z nich składa się z 47 punktów, zgrupowanych w 6-ciu rozdziałach, mianowicie: Rozdział I. Warunki naturalne. 1. Ukształtowanie pionowe. 2. Hydrografia. 3. Gleba. 4. Klimat. 5. Naturalne warunki rozwoju rolnictwa. 6. Naturalne bogactwa kopalniane i naturalne drogi komunikacyjne. Rozdział II. Ogólny stan gospodarczy, polityczny i kulturalny. 1. Podział administracyjny, obszar i ludność. 2. Ruch ludności i migracje. 3. Kultura i oświata. 4. Komunikacja. 5. Górnictwo, przemysł i handel. 6. Miasta. Rozdział III. Kierunki produkcji rolnej. 1. Statystyka gospodarstw. 2. Kategorie gospodarstw. 3. Użytkowanie gruntów. 4. Produkcja roślinna. 5. Inwentarz żywy. 6. Produkcja zwierzęca. 7. Produkcja leśna. 8. Rynek produktów rolnych. 9. Przemysł rolny. Rozdział IV. System produkcji. 1. System uprawy. 2. Budynki. 3. Meljoracje. 4. Mechaniczna uprawa roli. 5. Nawożenie. 6. Gospodarka energetyczna. 7. Nasiennictwo. 8. Intensywność uprawy. 9. Organizacje rolnicze i spółdzielcze. 10. Rozwój produkcji rolnej. Rozdział V. Ustrój rolny. 1. Historia gospodarcza (ogólny pogląd) i historia stosunków rolnych. 2. Podstawy władania ziemią. 3. Robotnicy rolni. 4. Szachownica. 5. Służebności. Rozdział VI. Potrzeby reform rolnych. 1. Dotychczasowe postępy reform. 2. Zapotrzebowanie ziemi na cele reform rolnych. 3. Zapas ziemi. 4. Ceny ziemi. 5. Parcelacja. 6. Scalanie. 7. Likwidacja służebności. 8. Inne reformy. 9. Zagadnienie meljoracji, budownictwa i organizacji gospodarstw w związku z akcją przebudowy ustroju rolnego. 10. Sfinansowanie reform rolnych. 11. Rozwój stosunków rolnych.

W opracowaniu tekstowym tych monografii, prowadzonym pod redakcją Kierownika Naukowego Instytutu ś. p. Marjana Świe-

chowskiego i p. dyr. Borysa Rzepeckiego, na podstawie zebranych i częściowo przygotowanych przez Instytut materiałów, współpracowali pp.: Stanisław Gorzuchowski (Rozdział I), Włodzimierz Wakar (Rozdział II i III), dr. Witold Sławiński (Rozdział IV), dr. Antoni Żabko-Potopowicz, dr. Stefan Inglot i dr. Eljasz Baran-Wytanowicz (Rozdział V), inż. Tadeusz Janikowski (Rozdział VI) oraz pp. Borys Rzepecki i dr. Zygmunt Rusinek poszczególne punkty niektórych rozdziałów.

Monografia woj. tarnopolskiego, uzupełniona danymi, opracowana przez Tarnopolski Urząd Wojewódzki, została wydana nakładem Komitetu Wojewódzkiej Wystawy Rolniczej i Regionalnej w Tarnopolu.

4. Analogiczną pracę rozpoczął Instytut w 1931 r. w zakresie gromadzenia materiałów, dotyczących położenia gospodarczego ludności żydowskiej w Polsce, powołując w tym celu Komitet dla Zbadania Potrzeb Gospodarczych Ludności Żydowskiej w Polsce. Komitet realizuje swoje zadania w szeregu komisji specjalnych: szkolnictwa zawodowego, kredytowej, drobnego przemysłu i rzemiosł, spółdzielczej, handlowej i emigracyjnej.

W związku z pracami Komitetu Instytut posiadał bogaty materiał w dziedzinie ekonomiki społeczeństwa żydowskiego w szczególności m. in. w dziedzinie spółdzielczości, kredytu, szkolnictwa zawodowego i rzemiosła. Materiały te Instytut w miarę możliwości publikuje w specjalnej serii wydawnictw. Dotychczas opublikował pracę p. A. Prowskiego: „Spółdzielczość żydowska w Polsce”, w druku zaś znajduje się praca p. I. Bornsteina: „Rzemiosło żydowskie w Polsce”.

5. Poważny dorobek prac swych Instytut posiada w zakresie badań nad stosunkami narodowościowo-de-

monograficznemi Ziemi Wschodnich Rzeczypospolitej. Badania te Instytut podjął w r. 1934, dzięki współpracy z Komisją Naukowych Badań Ziemi Wschodnich. W ramach prac, zakreślonych przez Komisję, Instytut podjął się przeprowadzenia badań językowych, etnologicznych i ruchu naturalnego ludności Polesia oraz badań narodowościowo-demograficznych i socjologicznych województw północno-wschodnich. Poza tem Instytut zorganizował Pracownię Kartograficzną, której zadaniem jest kartograficzne przedstawienie pod względem narodowościowym wyników spisów ludności i spisów dzieci w wieku szkolnym na Ziemiach Wschodnich. Koszty wszystkich tych prac pokrywane były z zasiłków wymienionej Komisji.

Badania językowe ludności Polesia prowadzone były pod kierownictwem prof. Witolda Doroszewskiego przez jego dwóch uczniów: mgr. Józefa Tarnackiego i mgr. Lucjana Welkego. Polegały one przede wszystkim na zebraniu w terenie materiału z dziedziny słownictwa poleskiego w zakresie kultury materialnej. Na podstawie nazw 200 przedmiotów z budownictwa, odzieży, rolnictwa, sprzętów domowych i t. p., opracowane zostały odpowiednie mapy dyalektyczne, które wykazywały stopień powinowactwa leksykalnego poszczególnych wybranych punktów (90 wsi) na Polesiu, graniczących z Polesiem terenach Podlasia i na t. zw. Polesiu Wołyńskim. Jako rezultat otrzymano zarysowanie na Polesiu dwóch granic językowych: podlasko-ukraińskiej i białorusko-ukraińskiej.

Praca p. mgr. Józefa Tarnackiego poświęcona temu zagadnieniu stanowi obszerny manuskrypt, ilustrowany 200 mapami.

Po wyczerpaniu tego zagadnienia opracowane zostało zagadnienie polskich wpływów językowych na Polesiu.

Równolegle z temi badaniami prowadzone były badania nad toponomastyką Polesia (p. mgr. Welke).

Badania etnologiczne na Polesiu, prowadzone pod kierownictwem p. dr. Józefa Obrębskiego, przy czasowej współ-

pracy pp.: Jana Teodorowicza, Zygmunta Korybutiaka i Stanisława Dworakowskiego, objęły zarówno długotrwałe studia terenowe, jak i poszukiwania teoretyczne oraz opracowywanie zebranych w terenie materiałów w zakresie: 1) zróżnicowań etnicznych Polesia i 2) analizy procesu rozkładu kultury ludowej. Prace nad zróżnicowaniem etnicznym objęły woj. poleskie i przylegające powiaty woj. wołyńskiego, nowogródzkiego i białostockiego. Studia terenowe zostały już ukończone, wymagają jednak drobnych uzupełnień.

Badania rozkładu kultury ludowej i zjawisk z tym procesem związanych ograniczone zostały głównie do powiatów: kobryńskiego, kamień-koszyrskiego, kowelskiego i łuninieckiego. Badania te są w toku.

W końcu okresu sprawozdawczego zostały ukończone prace nad ruchem naturalnym ludności Polesia. Prowadził je p. nacz. Samuel Fogelson. Zagadnienie zostało omówione w maszynopisie, liczącym około 170 stron druku (nie uwzględniając opracowanego materiału tabelarycznego). Część I zawiera opis stosowanej metody i ocenę jej dokładności, część II — analizę ruchu naturalnego ludności Polesia w latach 1932—1934, część III — analizę wyników opracowania szczegółowego za wymienione lata.

Analogicznie do badań nad ludnością Polesia, Instytut prowadził badania na terenie województw północno-wschodnich ze szczególnym zwróceniem uwagi na zagadnienia narodowościowe na podłożu socjologicznym. Badania te skoncentrowane są w Delegaturze Instytutu w Wilnie, do której kierownictwa uchwałą Zarządu Instytutu zaproszony został p. dr. Seweryn Wysłouch.

Na podstawie materiału zebranego w terenie i w drodze ankietowej z powiatów: święciańskiego, postawskiego, szczuczynskiego, dziśnieńskiego, nowogródzkiego, stołpeckiego, lidzkiego, mołodeczańskiego, wilejskiego i słonimskiego (pominięte zostały katolickie powiaty Wileńszczyzny: wileńsko-trocki i oszmiański), Delegatura opracowuje po-

szczególne zagadnienia z dziedziny przejawów życia wsi i nastrojów ludności.

Dla uzupełnienia posiadanego materiału Delegatura przystąpiła do badań terenowych w powiatach: grodzieńskim, wołkowyskim i kossowskim.

6. W roku szkolnym 1931/32, na podstawie uchwalonego przez Zarząd Instytutu, a zatwierdzonego przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego regulaminu, zostało powołane do życia Seminarjum Narodowościowe, które ma na celu pogłębienie studjów słuchaczy wyższych uczelni nad zagadnieniami narodowościowymi z punktu widzenia socjologicznego, historycznego, statystycznego, ekonomicznego, prawa narodów i prawodawstw krajowych.

Kierownikiem Seminarjum do końca r. 1935 był Sekretarz Generalny Instytutu p. Stanisław J. Paprocki, od stycznia zaś 1936 r. kierownictwo Seminarjum objął p. Adam Stebelski.

Prace Seminarjum składają się z dwóch części: a) wykładowej, w której uczestnicy zapoznają się z podstawowymi danymi, niezbędnymi dla studjów w dziedzinie narodowościowej; b) seminaryjnej, w której przedstawiają w formie referatów i koreferatów wyniki swych samodzielnych prac.

Program studjów Seminarjum ustala corocznie Zarząd Instytutu. Dotychczas wykłady w Seminarjum objęły następujące zagadnienia:

1. Problem narodowościowy, jako zagadnienie państwowe (wykł. p. Stanisława Paprockiego).

2. Struktura narodowościowa Europy (wykł. p. Prezesa Leona Wasilewskiego).

3. Rozwój idei narodowej w XIX i XX stuleciu (wykł. p. prof. Handelsmana).

4. Kwestje narodowościowe w dawnej Polsce (wykłady pp. prof. Witolda Kamienieckiego i prof. Józefa Siemieńskiego).
5. Naród i państwo w dziejach Polski (wykł. p. prof. Józefa Siemieńskiego).
6. Pierwiastki stałe w rozwoju narodowości (wykł. p. prof. Marcelego Handelmana).
7. Problem narodowościowy w Europie po wojnie (wykł. p. Stanisława Paprockiego).
8. Socjologia narodu (wykł. p. dr. Stanisława Orsini-Rosenberga).
9. Czem jest naród i jak go badać? (wykł. p. dr. Stanisława Orsini-Rosenberga).
10. Kwestja ukraińska, białoruska i litewska w rozwoju historycznym (wykł. p. Prezesa Leona Wasilewskiego).
11. Liczba i rozmieszczenie mniejszości narodowych w Polsce (wykł. p. dr. Alfonsa Krysińskiego).
12. Podłoże ekonomiczne kwestji ukraińskiej (wykł. p. dyr. Borysa Rzepeckiego).
13. Zarys dziejów literatury ukraińskiej (wykł. p. prof. Bohdana Łepkiego).
14. Elementy kwestji żydowskiej (wykłady pp. radcy Aleksandra Hafftki i red. Stefana Lublinera).
15. Problem narodowościowy na zachodzie Rzeczypospolitej (wykłady pp. starosty Zygmunta Kalksteina i dyr. Romana Lutmana).
16. Wstęp historyczny do wykładu o mniejszościach polskich w Europie (wykład p. prof. Marcelego Handelsmana).
17. Mniejszości polskie w Europie (wykłady pp. dyr. Stefana Lenartowicza i Witolda Sworakowskiego).
18. Międzynarodowa ochrona mniejszości (wykł. p. nacz. dr. Władysława Zaleskiego).
19. Podstawy sowieckiej polityki narodowościowej (wykł. p. dr. Mikołaja Kowalewskiego).

20. Cele i działalność naukowo-badawczych instytutów narodowościowych (wykł. p. Stanisława Paprockiego).

Sluchacze w Seminarjum w okresie sprawozdawczym opracowali następujące zagadnienia, które zostały omówione na posiedzeniach seminaryjnych:

W zakresie zagadnień ogólnych:

Gabrjel Haus: Omówienie książki Ruppina „Socjologia Żydów”. R. 1933/34.

Andrzej Szeptycki: Zagadnienie asymilacji. R. 1934/35.

Gabrjel Haus: Zagadnienie terytorjalizmu żydowskiego. R. 1934/35.

Antoni Moniuszko: Wspólnota narodowa. R. 1935/36.

W zakresie spraw narodowościowych w Polsce:

Maks Berżyński: Organizacja, kompetencja i działalność gmin wyznaniowych żydowskich w Polsce. R. 1931/32.

Leon Krauze: Mniejszość niemiecka na Pomorzu. Rok 1931/32.

Anna Minkowska: Struktura społeczna Białorusinów w Polsce i ich postulaty w dziedzinie gospodarczej. R. 1931/32.

Leopold Halpern: Żydowska polityka narodowa w Sejmie i Senacie. R. P. 1919—1932. R. 1931/32.

Nuchim Rajf: Emigracja żydowska z Polski R. 1932/33.

Emilja Chmielewska: Mniejszość rosyjska w Polsce. — R. 1932/33.

Stefan Glücksman: Polityka parlamentarna reprezentantów mniejszości niemieckiej w Sejmie i Senacie R. P. 1919—1932. R. 1932/33.

Łazarz Szeszkin: Działalność parlamentarna posłów białoruskich. R. 1933/34.

Wacław Mościcki: Ludność polska na Polesiu. R. 1933/34.

Jan Sobczak: Rzemiosło wśród ludności żydowskiej na obszarze Izby Rzemieślniczej w Warszawie. R. 1933/34.

Zbigniew Kaszewski: Stosunek reprezentacji parlamentarnej żydowskiej do rządów polskich po przewrocie majowym. R. 1933/34.

Wiesław Pajewski: Struktura społeczno-zawodowa Ukraińców w Polsce i ich dążenia społeczno-gospodarcze. R. 1933/34.

Konstanty Symonolewicz: Szkolnictwo ukraińskie w Polsce. R. 1933/34.

Franciszek Szczepański: Liczba i rozmieszczenie mniejszości narodowych w Polsce. R. 1934/35.

Dina Dachówna: Szkolnictwo hebrajskie w Polsce. R. 1934/35.

Bolesław Janusz Studziński: Ustrój rolny na ziemiach, zamieszkałych przez Ukraińców w Polsce. R. 1934/35.

Benjamin Bernfus: Emigracja żydowska z Polski do Brazylii, Argentyny i Urugwaju. R. 1935/36.

Konstanty Tynicki: Prasa ukraińska w Polsce i zagranicą. R. 1935/36.

Jan Ducz yński: Prawo językowe w Polsce. R. 1935/36.

Jan Płoński: Struktura narodowościowa województwa wileńskiego. R. 1935/36.

W zakresie zagadnienia Polaków zagranicą:

Włodzimierz Ihnatowicz: Liczba i rozmieszczenie Polaków w Łotwie. 1931/32.

Helena Krzywicka: Szkolnictwo polskie w Litwie. R. 1931/32.

Jerzy Frankenstein: Pochodzenie Mazurów w Prusach Wschodnich. R. 1932/33.

Antoni Wilder: Polityka gospodarcza Rządu Rzeszy wobec mniejszości polskiej w Niemczech. R. 1933/34.

Elwira Dębicka: Ideologia i zadania Światowego Związku Polaków z Zagranicy. R. 1934/35.

Eugenjusz Szarf: Szkolnictwo polskie w Czechosłowacji. R. 1934/35.

Adam Żebrowski: Zagadnienie mniejszości polskiej w Niemczech narodowo-socjalistycznych. R. 1934/35.

W zakresie kwestyj narodowościowych poza Polską:

Marja Czerniewska: Struktura narodowościowa Prus Wschodnich. R. 1931/32.

Olgięrd Szwarz: Zagadnienie Serbo-Łużyczan. R. 1931/32.

Jerzy Aleksiejew: Mniejszości rosyjskie w Europie. R. 1932/33.

Wanda Szonertówna: Rola Szewczenki w życiu narodu ukraińskiego. R. 1933/34.

Eleonora Mendelson: Stanowisko Anglii w sprawach mniejszościowych. R. 1933/34.

W zakresie spraw narodowościowych na terenie międzynarodowym:

Budecki Zdzisław: Kwestja asymilacji mniejszości na terenie Ligi Narodów. R. 1931/32.

Szlamowicz Zenko: Ideologia genewskich Kongresów mniejszościowych. R. 1931/32.

Sworakowski Witold: Międzypaństwowe umowy mniejszościowe. R. 1931/32.

Wanda Moździeżńska: Liga Narodów jako gwarantka t. zw. Małego Traktatu Wersalskiego. R. 1932/33.

Marja Potrzebska: Postanowienia szkolne Konwencji genewskiej z 15 maja 1922 r. i ich wykonanie. R. 1932/33.

Marja Pożaryska: Stanowisko grupy niemieckiej na Kongresach Mniejszościowych. R. 1932/33.

Irena Lewandowska: Stanowisko opozycji na Kongresach Mniejszościowych. R. 1932/33.

Roman Pogucki: Kilka uwag o art. 12 traktatu z 28. VI. 1919 r. i o petycjach mniejszościowych. R. 1933/34.

Kazimierz Zieliński: Sprawy polskie przed Trybunałem Haskim. R. 1933/34

Jan Rdułtowski: Akcja polska o generalizację zobowiązań mniejszościowych w świetle opinii międzynarodowej. R. 1934/35.

Stefan Grześkowiak: Ideologia Kongresów Mniejszościowych. R. 1934/35.

Tadeusz Wyrzykowski: Uchwały madryckie Rady Ligi Narodów w sprawie procedury mniejszościowej. R. 1934/35.

Krystyna Hejmanówna: Zagadnienie mniejszości narodowych w konstytucjach państw europejskich R. 1933/34.

Remigjusz Bierzanek: Sprawy mniejszościowe przed Stałym Trybunałem Sprawiedliwości Międzynarodowej w Hadze. R. 1935/36.

7. W zakresie szkolnictwa ukraińskiego w Polsce stypendysta Instytutu p. mgr. Konstanty Symonolewicz opracował stan szkolnictwa ukraińskiego na podstawie materiałów spisu szkolnego, przeprowadzonego przez Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego a dotyczącego roku szkolnego 1930/1931.

8. W zakresie badań nad problemem mniejszości polskich w państwach sąsiednich Instytut, dzięki ścisłej współpracy z Światowym Związkiem Polaków z Zagranicy, zgromadził w swem Archiwum naukowym szereg cennych materiałów i opracowań oraz jest w stałym kontakcie z najwybitniejszymi przedstawicielami tych mniejszości, co z punktu widzenia prac Instytutu w tej dziedzinie ma nader ważne znaczenie.

W zakresie tym Instytut posiada gruntowną i bardzo szczegółową pracę p. Witolda Sworakowskiego, omawiającą zagadnienia Polaków na Śląsku za Olzą, która znajduje się obecnie w druku.

Analogiczną pracę na temat Polaków w Niemczech przygotowuje dla Instytutu p. dr. Eugenjusz Zdrojewski.

9. W zakresie badań nad stosunkami wyznaniowymi w Polsce Instytut zorganizował w r. 1932 konferencję dla ustalenia skutków politycznych unji na ziemiach wschodnich. Sprawozdanie z tej konferencji zostało zamieszczone w Nrze 5 R. 1932 „Spraw Narodowościowych”.

10. W zakresie problemu mniejszościowego na terenie międzynarodowym, poza stałym gromadzeniem materiałów, dotyczących przejawów tego problemu w Lidze Narodów, Unji Stowarzyszeń Ligi Narodów, Unji Międzyparlamentarnej, International Law Association, Kongresach Mniejszości Narodowych Europy i zamieszczaniem wyczerpujących sprawozdań w „Sprawach Narodowościowych”, Instytut przystąpił w r. 1931 do szczegółowych badań nad międzynarodowymi zobowiązaniami mniejszościowymi, mianowicie:

a) dokonany został zbiór najważniejszych dokumentów, dotyczących tych zobowiązań, z których część przetłumaczona została na język polski;

b) przeprowadzona została ankieta w sprawie międzynarodowych zobowiązań mniejszościowych Polski, w której wzięli udział pp. prof. Stanisław Kutrzeba, prof. Ludwik Ehrlich, prof. Wacław Komarnicki, mec. Szymon Rundstein, mec. Tadeusz Łubiński, dr. Mirosław Gąsiorowski.

11. W dziedzinie badań nad ustawodawstwem językowym Polski i państw europejskich Instytut korzystał z współpracy p. Leona Zieleniewskiego, którego opracowania były przez Instytut publikowane. Ustawodawstwa językowe Czechosłowacji, Rumunii, Niemiec, Finlandji, Estonji, Węgier, Z. S. R. R., Szwajcarii i Belgji były drukowane w „Sprawach Narodowościowych”, ustawodawstwo zaś językowe Rzeczypospolitej Polskiej zostało wydane oddzielnie dzięki uzyskanemu zasiłkowi Funduszu Kultury Narodowej.

12. Corocznie opracowywana jest bibliografia polska (p. Piotr Grzegorzcyk) i obca (p. Leon Zieleniewski), dotycząca zagadnień narodowościowych. Obok wymienienia publikacji książkowych zawiera ona wykaz ważniejszych artykułów, które ukazały się w czasopiśmie zarówno w Polsce, jak i poza Polską.

13. Pracownia kartograficzna Instytutu, o której wspominaliśmy już wyżej, pracuje pod kierownictwem Doc. dr. Bogdana Zaborskiego. Obok prac, mających na celu kartograficzne przedstawienie narodowościowych i wyznaniowych wyników spisów ludności i spisów dzieci w wieku szkolnym w Polsce, pracownia podejmuje się opracowywania narodowościowych map terytoriów lub państw obcych. Dotychczas opracowana została mapa Czechosłowacji i krajów ościennych. Na ukończeniu znajduje się opracowanie mapy Pomorza i Prus Wschodnich.

14. W końcu okresu sprawozdawczego powstała przy Instytucie nowa komórka prac naukowo-badawczych: Wydział migracyjny - populacyjny pod kierownictwem Doc. dr. Wiktora Ormickiego. Wydział ma za zadanie prowadzenie i organizację badań naukowych nad całokształtem zagadnień ludnościowych w Polsce.

15. Dzięki uzyskanemu stałemu zasiłkowi z Ministerstwa Spraw Zagranicznych Instytut od r. 1930 rozporządza 2 stypendjami po 250 zł. miesięcznie, z którego mają prawo korzystać słuchacze wyższych uczelni na warunkach określonych przez Regulamin Stypendjalny. Dotychczas korzystali ze stypendjów tych: 3 magistrzy prawa i 1 magister filozofii Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego, 2 absolwentów i 1 słuchacz Szkoły Głównej Handlowej oraz 1 dyplomant Szkoły Nauk Politycznych.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

W bezpośrednim związku z działalnością badawczo-naukową Instytutu prowadzone były prace wydawnicze, polegające na publi-

kowaniu: dwumiesięcznika „Sprawy Narodowościowe”, kwartalnika w języku francuskim „Questions Minoritaires”, odbitek artykułów z powyżej wymienionych czasopism, oraz prac specjalnych.

1. „Sprawy Narodowościowe” zaczęły wychodzić w r. 1927, dotychczas ukazało się dziewięć roczników, zawierających część dorobku naukowo-badawczego prac Instytutu.

Zagadnienia narodowościowe w Polsce omówione zostały w następujących artykułach:

Edwarda Maliszewskiego: Ludność litewska w Państwie Polskim. R. 1927.

Leona Wasilewskiego: W sprawie stosunków narodowościowych na Kresach Wschodnich. R. 1927.

M. Felińskiego: Ukraińskie Selansko-Robitnycze Socjalistyczne Objednanie (Sel-Rob). R. 1927.

Aleksandra Hafftki: Społeczne szkolnictwo żydowskie w Polsce. R. 1927.

Zygmunta Stolińskiego: Liczba i rozmieszczenie Niemców w Polsce. R. 1927.

Marjana Świechowskiego: Obecny stan szkolnictwa białoruskiego na Ziemiach Wschodnich. R. 1927.

M. Felińskiego: Program polityczny Ukraińskiego Narodowo-Demokratycznego Objednanja (U. N. D. O.). R. 1927.

Leona Wasilewskiego: Istotna liczba Ukraińców w Polsce. R. 1927.

Zygmunta Stolińskiego. Szkolnictwo niemieckie w Polsce R. 1927.

Leona Wasilewskiego: Ruski, rusiński czy ukraiński. R. 1927.

Mikołaja Kowalewskiego: Spór narodowościowy w Cerkwi Prawosławnej w Polsce. R. 1927.

P. Kazet: Niemieckie ugrupowania polityczne w Polsce. R. 1927.

Zygmunta Stolińskiego: Niemcy w Sejmie i w Senacie. R. 1928.

M. Felińskiego: Program Ukraińskiej Socjalistyczno-Radykalnej Partji. R. 1928.

Dr. A. Krysińskiego: Liczba i rozmieszczenie Białorusinów w Polsce. R. 1928.

I. Bornsteina: O działalności żydowskich gmin wyznaniowych w Polsce. R. 1928.

Dr. A. Krysińskiego: Liczba i rozmieszczenie Ukraińców w Polsce. R. 1928.

Wiktora Lubicza: Z zagadnień narodowościowych i ustrojowych w Cerkwi Prawosławnej w Polsce. R. 1928.

Olgerda Czarnowskiego: Polacy prawosławni w Polsce. R. 1929.

I. Bornsteina: Żydowskie organizacje gospodarcze w Polsce. R. 1929.

Dr. Jerzego Gliksmana: „Czynni” i „bierni” wśród ludności żydowskiej w Polsce. R. 1929.

S. Gorzuchowskiego: Ludność litewska na kresach Państwa Polskiego. R. 1929.

M. Felińskiego: Organizacja i rozwój spółdzielczości ukraińskiej w Polsce. R. 1929.

Dr. Alfonsa Krysińskiego: Liczba i rozmieszczenie ludności polskiej na kresach wschodnich. R. 1929.

Piotra Trejdeńskiego: Białoruskie stronnictwa polityczne w Polsce i ich ideologia. R. 1930.

Dr. Stanisława Orsini-Rosenberga: Program badań socjologicznych w zakresie zagadnień narodowościowych w województwach wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej. R. 1930.

Dr. Jerzego Gliksmana. Struktura zawodowa ludności żydowskiej w Polsce. R. 1930.

Dr. Jerzego Gliksmana: Struktura społeczna ludności żydowskiej w Polsce. R. 1930.

M. Felińskiego: Prasa ukraińska w Polsce R. 1930.

Aleksandra Hafftki: Żydowskie ugrupowania polityczne w Polsce. R. 1930.

M. Felińskiego: Ukraińcy w Izbach Ustawodawczych Polski Odrodzonej. R. 1931.

Dr. Alfonsa Krysińskiego: Tendencje rozwojowe ludności Polski pod względem narodowościowym i wyznaniowym w dobie powojennej. R. 1931.

Stanisława J. Paprockiego: Ś. p. Tadeusz Hołówko wobec problemów narodowościowych. R. 1931.

Kwestja narodowościowa w programie Drugiego Powszechnego Spisu Ludności Rzeczypospolitej Polskiej. Wywiad z Generalnym Komisarzem Spisowym p. Dr. Rajmundem Buławskim. R. 1932.

Dr. Alfonsa Krysińskiego: Ludność polska a mniejszości w Polsce w świetle spisów ludności 1921 i 1931 r. R. 1932.

Karola Kaschnitza: Prasa niemiecka w Polsce. R. 1932.

Inż. L. Babickiego: Zarys historyczny kolonizacji Żydów w Rosji przedwojennej ze szczególnem uwzględnieniem b. gubernij zachodnich, wchodzących obecnie w skład Państwa Polskiego. R. 1932.

Leopolda Halperna: Polityka żydowska w Sejmie i Senacie Rzeczypospolitej Polskiej 1919-1933. R. 1933.

Jerzego Lubeckiego: Problem unijny i rozwój akcji obrządku wschodnio-słowiańskiego w Polsce. R. 1933.

Dr. Stefana Truchima: Działalność kulturalno-oświatowa mniejszości niemieckiej w Polsce, ze szczególnem uwzględnieniem województw: poznańskiego i pomorskiego. R. 1933.

Dr. Kazimierza Lewickiego: Sprawa Unji Kościoła Wschodniego z Rzymskim w polityce dawnej Rzeczypospolitej. R. 1933.

Dr. Ludwika Ręgorowicza: Mniejszość niemiecka na Śląsku pod względem kulturalnym. R. 1934.

I. Bornsteina: Struktura budżetów Żydowskich Gmin Wyznaniowych w Polsce. R. 1934.

Henryka Ignacego Łubieńskiego: Kościół Grecko-Katolicki w województwach południowo-wschodnich. R. 1934.

Dr. E. Ringelbluma: Projekty i próby przewarstwowienia Żydów w epoce stanisławowskiej. R. 1934.

Dr. Janusza Wolińskiego: Król Jan III a sprawa Ukrainy 1674-1875. R. 1934.

Stanisława J. Paprockiego: Narodowości Rzeczypospolitej wobec zgonu Józefa Piłsudskiego. R. 1935.

Diny Dachówny: Szkolnictwo hebrajskie w Polsce. R. 1935.

Dr. Alfonsa Krysińskiego: Rozwój stosunków etnicznych na Ziemi Czerwieńskiej w Polsce Odrodzonej. R. 1935r.

Leona Zieleniewskiego: Zagadnienie mniejszości narodowych w Konstytucji Rzeczypospolitej. R. 1935.

A. Prowalskiego: Spółdzielcze związki mniejszości narodowych w Polsce a nowelizacja ustawy o spółdzielniach. R. 1935.

Kwestje Polaków poza granicami Rzeczypospolitej znalazły wyraz w następujących artykułach:

Wacława Łypacewicza: Liczba Niemców w Polsce i Polaków w Niemczech. R. 1927.

Polacy na Śląsku Czeskim i Morawach w chwili obecnej. R. 1927.

Polacy na Ukrainie Sowieckiej. R. 1928.

Mieczysława Przyskiego: Mniejszości językowe w Prusach w świetle spisu 1935 roku. R. 1928.

Dr. Wacława Junoszy: Szkolnictwo polskie w Niemczech. R. 1928.

I-szy Zjazd Polaków z Zagranicy w Warszawie (14—18 lipca 1929 r.). R. 1929.

Dr. Wacława Junoszy: Statystyka ludności polskiej w Niemczech. R. 1929.

Witołda Sworakowskiego: Polskie szkolnictwo prywatne w Rumunii. R. 1931.

Marcelego Handelsmana: Geneza „Polaków zagranicznych”. R. 1932.

W. Pohoreckiego: Mazurzy w Prusach Wschodnich. R. 1932.

Heleny Monwidówny: Szkolnictwo polskie w Litwie. R. 1933.

Dr. Eugenjusza Zdrojewskiego: Szkolnictwo polskie w Niemczech. R. 1933.

II-gi Zjazd Polaków z Zagranicy. R. 1934.

Witolda Sworakowskiego: Uwagi o składzie wyznaniowym Polaków w Łotwie, ich podziale według płci i wieku, analfabetyzmie i strukturze zawodowej. R. 1934.

M. Niepołomskiego: Ludność polska Ziemi Malborskiej. R. 1935.

St. P. Jaworskiego: Ustawa o zagrodach dziedzicznych a mniejszość polska w Niemczech. R. 1935.

St. Ostojczyka: Zasady polityki litewskiej w stosunku do mniejszości w Litwie. R. 1935.

Inne kwestie mniejszościowe poza Polską zostały przedstawione w artykułach:

Aleksandra Hafftki: Asymilacja i emancypacja Żydów w Zachodniej Europie. R. 1927.

Władysława Wielhorskiego: Naród litewski, jako typ biologiczny i cywilizacyjny. R. 1927.

Edwarda Maliszewskiego: Białoruś Sowiecka i jej stosunki narodowościowe. R. 1927.

Polityka narodowościowa na Białorusi Sowieckiej. R. 1927.

Mikołaja Kowalewskiego: Rosyjskie kierunki polityczne wobec zagadnienia ukraińskiego. R. 1927.

Dr. Jana Stankiewicza: Narzecza języka białoruskiego. R. 1928.

Jana Ochoty: Z historii państwowotwórczych poczynąń białoruskich. R. 1928.

Pawła Sulatyckiego: Ukrainizacja na Kubani. R. 1929.

Mniejszość niemiecka w Czechosłowacji. R. 1929.

Dr. Tadeusza Nieduszyńskiego: Ruch autonomistyczny w Alzacji i Lotaryngji. R. 1929.

Dr. Mikołaja Kowalewskiego: Ewolucja sowieckiej polityki narodowościowej. R. 1930.

Leona Zieleniewskiego: Czechosłowackie ustawodawstwo językowe. R. 1930.

G. S.: Zarys stosunków narodowościowych w Kłajpedzie. R. 1930.

Dr. Alfonsa Krysińskiego: Mniejszości żydowskie i ich charakter. R. 1930.

Benedykta Elmera: Ruch wielkoniderlandzki. R. 1930.

Leona Zieleniewskiego: Kwestja językowa w Szwajcarii. R. 1930.

Dr. Jana Stankiewicza: Czas powstania narodów: białoruskiego i ukraińskiego. R. 1931.

Leona Zieleniewskiego: Ustawodawstwo językowe Belgji. R. 1931.

Władysława Wielhorskiego: Procesy narodowościowe w Prusach Wschodnich. R. 1932.

Juljusza Bogensee: Niemiecko-duńskie stosunki mniejszościowe w Szlezwigu. R. 1932.

Leona Zieleniewskiego: Ustawodawstwo językowe Finlandji. R. 1932.

Prof. Dr. Mirona Korduby: Kilka uwag w kwestji genezy narodowości białoruskiej. R. 1932.

Prof. Dr. Bohdana Łepkiego: Kilka zagadnień z literatury ukraińskiej. R. 1933.

Leona Zieleniewskiego: Nowe ustawy językowe w Belgji. R. 1933.

Dr. Jana Stankiewicza: Reforma gramatyki języka białoruskiego w B. S. R. R. R. 1934.

Dr. Alfonsa Krysińskiego: Wymiana ludności pomiędzy Bułgarią, Grecją i Turcją. R. 1934.

Stefana W. Wojstomskiego: Pojęcie samostanowienia w polityce sowieckiej w okresie rokowań brzeskich 1917-1918 r. R. 1935.

Dr. Jana Stankiewicza: Walka o język w B. S. R. R. 1935.

Sprawy mniejszościowe na terenie międzynarodowym omówione były w następujących opracowaniach:

Zygmunta Stolińskiego: Petycja Niemców do Ligi Narodów spowodu reformy rolnej w Polsce. R. 1927.

Stanisława Czosnowskiego: Sprawa mniejszości narodowych na gruncie międzyparlamentarnym. R. 1927.

Adama Stebelskiego: Zjazdy mniejszościowe w Genewie. R. 1927.

Stanisława J. Paprockiego: III-ci Kongres Mniejszości Narodowych w Genewie. R. 1927.

Tadeusza Katelbacha: Różnice ideologiczne na Kongresach Mniejszościowych w Genewie. R. 1927.

Z. K.: Spór o ważność zgłoszeń do szkół mniejszościowych na Górnym Śląsku. R. 1927.

Dr. T. Kom.: Sprawa szkolnictwa mniejszościowego na Górnym Śląsku na Radzie Ligi Narodów. R. 1927.

Stanisława Czosnowskiego: Sprawy mniejszości narodowych w Unji Międzynarodowej Stowarzyszeń Ligi Narodów. R. 1928.

Miroluba: Wyrok Stałego Trybunału Sprawiedliwości Międzynarodowej w sprawie szkół mniejszościowych na Górnym Śląsku. R. 1928.

Tadeusza Katelbacha: Sprawa procedury mniejszościowej na terenie Ligi Narodów. R. 1929.

Stanisława J. Paprockiego: Berlin — Genewa (Deklaracja berlińska Związku Mniejszości Narodowych w Niemczech i V-ty Kongres Mniejszości Narodowych w Genewie). R. 1929.

Tadeusza Katelbacha: Skargi niemieckie w Genewie. R. 1931.

Józefa Lemańskiego: Trybunał haski a szkolnictwo mniejszościowe w praktyce i teorii. (Avis consultatif Trybunału w sprawie t. zw. „dzieci maurerowskich”). R. 1931.

Józefa Lemańskiego: Ochrona mniejszości a Stały Trybunał Sprawiedliwości Międzynarodowej. R. 1933.

W-skiego. Problem generalizacji zobowiązań mniejszościowych na XIV Zgromadzeniu Ligi Narodów. R. 1933.

Józefa Lemańskiego: Generalizacja zobowiązań mniejszościowych a Polska. R. 1934.

Wreszcie sprawom ogólnym i innym poświęcono artykuły:

Tadeusza Katelbacha: Pojęcie „narodu” jako wspólnoty kulturalnej. R. 1927.

Stanisława Thugutta: Edward Maliszewski. R. 1928.

Tadeusza Wałek-Czerneckiego: Czynniki narodowe w starożytności. R. 1928.

Leona Zieleniewskiego: Zasada samookreślenia narodów. R. 1929.

Dr. Stanisława Orsini-Rosenberga: Procesy rozkładowe w grupach etnicznych niezorganizowanych. R. 1932.

S. p. Alfons Parczewski. R. 1933.

Pamięci Ministra Spraw Wewnętrznych Bronisława Pierackiego. R. 1934.

Stanisława J. Paprockiego: Ś, p. Marjan Swiechowski. R. 1934.

Pozatem „Sprawy Narodowościowe” podawały bardzo bogatą kronikę, stanowiącą około $\frac{2}{3}$ każdego numeru, o życiu mniejszości narodowych w Polsce, kwestjach narodowościowych poza Polską i zagadnieniach mniejszościowych na terenie międzynarodowym. Kronika ta, zawierająca artykuły o charakterze sprawozdawczym i przyczynkowym oraz sprawozdania z działalności (odczytów) Instytutu Badań Spraw Narodowościowych, jakoteż recenzje i dane bibliograficzne pozwalają na ciągłe śledzenie przejawów problemu narodowościowego w Polsce i poza Polską.

2. „Questions Minoritaires”, jako wydawnictwo samodzielne poczęły się ukazywać w r. 1928 (uprzednio do każdego

nru „Spraw Narodowościowych” załączany był jego skrót w języku francuskim p. n. „Les Questions Minoritaires”). Materiał tekstowy publikowany w „Questions” w przeważnej mierze składa się z niektórych artykułów „Spraw Narodowościowych” i kroniki, dostosowanych do wymagań i zainteresowań czytelnika zagranicznego. Dotychczas ukazało się osiem roczników „Questions”.

3. O d b i t k i artykułów „Spraw Narodowościowych” i „Questions Minoritaires” objęły następujące prace:

Stoliński Zygmunt: Liczba i rozmieszczenie Niemców w Polsce. 1927.

Stoliński Zygmunt: Szkolnictwo niemieckie w Polsce. 1927.

Czosnowski Stanisław: Sprawy mniejszości narodowych w Unji Międzynarodowej Stowarzyszeń Ligi Narodów. 1928.

Dr. Junosza Waław: Szkolnictwo polskie w Niemczech. 1928.

Piotr Grzegorzcyk: Bibliografia mniejszości narodowych w Polsce za lata 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934 (za każdy rok osobno).

I Zjazd Polaków z Zagranicy. 1929.

Dr. Krysiński Alfons: Liczba i rozmieszczenie Ukraińców w Polsce. 1929.

Gorzuchowski Stanisław: Ludność litewska na kresach Państwa Polskiego. 1929.

Dr. Alfons Krysiński: Liczba i rozmieszczenie ludności polskiej na kresach wschodnich. 1930.

Dr. Stanisław Orsini-Rosenberg: Program badań socjologicznych w zakresie zagadnień narodowościowych w województwach wschodnich Rzeczypospolitej Polskiej. 1930.

Dr. Jerzy Gliksman: Struktura zawodowa i społeczna ludności żydowskiej w Polsce. 1930.

St. J. Paprocki: S. Tadeusz Hołówko wobec problemów narodowościowych. 1931.

Leon Wasilewski: *Aperçu critique sur „Die Nationalitäten in den Staaten Europas. Sammlung von Lageberichten“*. 1931.

Wacław Lypacewicz: *La nature et les limites de la garantie de la S. d. N. concernant les stipulations minoritaires des traités et de sa compétence en matière de la procédure y relative*. 1931.

Dr. Alfons Krysiński: *Ludność polska a mniejszości w Polsce w świetle spisów ludności 1921 i 1931*. 1933.

Dr. Stanisław Orsini-Rosenberg: *Procesy rozkładowe w grupach etnicznych niezorganizowanych*. 1933.

Karol Kaschnitz: *Prasa niemiecka w Polsce*. 1933.

Leopold Halpern: *Polityka żydowska w Sejmie i Senacie Rzeczypospolitej Polskiej 1919—1933*. 1933.

Dr. Eugenjusz Zdrojewski: *Szkolnictwo polskie w Niemczech*. 1934.

Helena Monwidówna: *Szkolnictwo polskie w Litwie*. 1934.

Dr. Kazimierz Lewicki: *Sprawa Unji Kościoła Wschodniego z Rzymskim w polityce dawnej Rzeczypospolitej*. 1934.

Witold Sworakowski: *Polacy w Łotwie. Uwagi o ich liczbie i rozmieszczeniu, składzie wyznaniowym, podziale według płci i wieku, analfabetyzmie i strukturze społeczno-gospodarczej na podstawie łotewskiego spisu ludności 1930 r.* 1934.

Dr. Janusz Woliński: *Król Jan III a sprawa Ukrainy 1674-1675*. 1934.

Dr. E. Ringelbum: *Projekty i próby przewarstwowienia Żydów w epoce stanisławowskiej*. 1934.

Henryk Ignacy Łubieński: *Kościół Grecko-Katolicki w województwach południowo-wschodnich*. 1935.

Leon Zieleniewski: *Zagadnienie mniejszości narodowych w Konstytucji Rzeczypospolitej*. 1935.

Stanisław J. Paprocki: *Narodowości Rzeczypospolitej wobec zgonu Józefa Piłsudskiego*. 1935.

4. W okresie sprawozdawczym Instytut wydał następujące wydawnictwa samodzielne:

Edward Maliszewski: Stosunki narodowościowe w Rzeczypospolitej Polskiej. 1923.

Zygmunt Stoliński: Les Allemands en Pologne. 1927.

Zygmunt Stoliński: Die deutsche Minderheit in Polen. 1929.

Mapy rozszedlenia ludności polskiej i litewskiej na terenie Republiki Litewskiej i na obszarach północno-wschodniej Rzeczypospolitej. 1929. (w jęz. francuskim).

Leon Zieleniewski: Ustawodawstwo językowe Rzeczypospolitej Polskiej. 1930.

The polish and non-polish population of Poland. 1932. (angielskie wydanie, zeszytu „Questions Minoritaires“).

Minority affairs and Poland — praca zbiorowa pod redakcją St. J. Paprockiego. 1935.

La Pologne et le problème des minorités — praca zbiorowa pod redakcją St. J. Paprockiego. 1935.

Polen und das Minderheitenproblem — praca zbiorowa pod redakcją St. J. Paprockiego. 1935.

Cykl „Biblioteka Narodowościowa”:

Tadeusz Katelbach: Niemcy współczesne wobec zagadnień narodowościowych. 1932.

Dr. Władysław Józef Zaleski: Międzynarodowa ochrona mniejszości. 1932.

Leon Wasilewski: Skład narodowościowy państw europejskich. 1933.

Witold Sworakowski: Międzynarodowe zobowiązania mniejszościowe Polski. 1935.

Cykl „Polacy Zagranicą”:

Witold Sworakowski: Polacy na Śląsku za Olzą (w druku).

Dr. Eugenjusz Zdrojewski: Polacy w Niemczech (w przygotowaniu).

Prace Komitetu dla Zbadania Potrzeb Gospodarczych Ludności Żydowskiej w Polsce:

Zeszyt I: A. Prowalski: Spółdzielczość żydowska w Polsce. 1933.

Zeszyt II: J. Bornstein: Rzemiosło żydowskie w Polsce (w druku).

POPULARYZACJA NARODOZNAWSTWA.

Uzupełnieniem działalności wydawniczej Instytutu była propaganda narodoznawstwa, która polegała przede wszystkim na organizowaniu wieczorów odczytowo-dyskusyjnych.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że w pierwszych latach działalności Instytutu ten zakres pracy zajmował stanowisko naczelne.

W roku 1928 wygłoszone zostały następujące odczyty:

Dr. Mikołaj Kowalewski: „Zagadnienia ukrainizacji na terenie U. S. R. R.

Dr. Jan Kaczmarek: „Polacy a wynik wyborów w Niemczech”.

Prof. Roman Smal-Stocki: „Mniejszości Ukraińskie w Europie i problem ukraiński”.

Posł. Marja Jaworska: „Stan szkolnictwa ukraińskiego w Polsce”.

Red. Ludwik Abramowicz: „Odrębne właściwości naszych stosunków narodowościowych w związku z zamierzonym powszechnym spisem ludności”.

W roku 1929:

Prof. Jan Ogijenko: „Losy Cerkwi ukraińskiej i jej stan obecny”.

Dr. Mikołaj Kowalewski: „Prądy polityczne wśród Ukraińców w Polsce”.

- Prof. Stefan Tomaszewski: „10 lat kwestji ukraińskiej w Polsce”.
 Pos. Ostap Łucki: „Spółdzielczość ukraińska w Polsce”.
- Prof. Ignacy Schiper: „Struktura zawodowa Żydów w Polsce i kwestja produktywizacji mas”.
- Dyr. Leon Alter: „Zagadnienie emigracji żydowskiej z Polski”.
- Inż. A. Czerniakow: „Rzemiosło żydowskie w Polsce”.
- Dr. F. Rotenstreich: „Handel żydowski w Polsce”.
- Radca Aleksander Hafftk: „Konflikt żydowsko-arabski w Palestynie”.
- Red. Juljusz Bogensse: „Mniejszości niemieckie w Europie i mniejszości narodowe w Niemczech”.
- W roku 1930:
- Radny Mateusz Hindes: „Międzynarodowe żydowskie organizacje polityczne”.
- Dr. Rajmund Buławski: „Metody statystyczne badania stosunków narodowościowych w spisach ludności”.
- Prof. Marceli Handelsman: „Narodowość jako zasada polityki międzynarodowej XIX wieku”.
- Red. Tadeusz Katelbach: „Zagadnienia narodowościowe w Europie powojennej”.
- Prof. J. Schiper: „Udział Żydów w powstaniu listopadowym”.
- W roku 1931:
- Dr. Józef Gołąbek: „Białoruś w pierwszej połowie XIX stulecia”.
- Leon Zieleniewski: „Ustawodawstwo językowe państw europejskich”.
- Dr. Arieħ Tartakower: „Problem szkolnictwa żydowskiego w Polsce”.
- Dr. Mikołaj Kowalewski: „Sowiecka polityka narodowościowa”.
- Dr. Bernard Hausner: „Możliwości emigracji żydowskiej do Palestyny”.
- W roku 1932:
- Red. A. Prowalski: „Spółdzielczość żydowska w Polsce”.

Leon Zieleniewski: „Zagadnienia językowo-narodowościowe w Szwajcarii”.

Red. A. Prowalski: „Spółdzielczość żydowska w Polsce”.

St. J. Paprocki: „Światła i cienie problemu mniejszościowego” (odczyt przez radio w języku francuskim).

Dr. Seweryn Wysłouch: „Konflikt prądów narodowych z władzą sowiecką w życiu białoruskiem”.

Wiktor Piotrowicz: „Skutki polityczne Unji w dawnej Rzeczypospolitej”.

Dr. Henryk Łubieński: „Skutki polityczne Unji w chwili bieżącej”.

W roku 1933:

Prof. Bohdan Łepki: „Współczesna literatura ukraińska”.

Prof. Majer Bałaban: „Geneza i istota chasydyzmu polskiego”.

Prof. Miron Korduba: „Stosunki polsko-ukraińskie w w. X-XIII”.

W roku 1934:

Dr. Mikołaj Kowalewski: „Nowa faza sowieckiej polityki narodowościowej na Ukrainie”.

Dr. Janusz Woliński: „Król Jan III a sprawa Ukrainy 1674/5”.

W roku 1935:

Leon Zieleniewski: „Zagadnienie mniejszości narodowych w Konstytucji Rzeczypospolitej”.

Dyr. Leon Alter: „Emigracja żydowska z Polski po wojnie”.

Dyr. Leon Lewitte: „Zagadnienie emigracji żydowskiej do Palestyny w świetle sytuacji gospodarczej kraju”.

Doc. Dr. Zdzisław Stieber: „Życie kulturalne Łużyczan po wielkiej wojnie”.

Mec. Józef Czernichow: „Emigracja, kolonizacja i terytorjalizm żydowski”.

Melchjor Wańkowicz: „Wrażenia z pobytu w Prusach Wschodnich na Mazurach”.

Nacz. Henryk Suchenek-Sucheci: „Wrażenia z pobytu w Palestynie”.

W roku 1936:

Red. Leon Stachórski: „Polityka litewska wobec społeczeństwa polskiego w Litwie”.

Do tego zakresu pracy należy zaliczyć współudział Instytutu w organizowaniu I-szej Wystawy prasy białoruskiej i ukraińskiej w Warszawie oraz organizację i przeprowadzenie przez pracownię kartograficzną Instytutu w 1935 r. pokazu wyników prac kartograficznych inicjowanych przez Komisję Naukowych Badań Ziemi Wschodnich.

Należy nadmienić, że w okresie sprawozdawczym Członkowie Instytutu wygłosili w dziedzinach, wchodzących w zakres działalności Instytutu, kilkadziesiąt odczytów i wykładów poza Instytutem.

BIBLIOTEKA, ARCHIWUM NAUKOWE I ARCHIWUM WYCINKÓW PRASOWYCH.

Jedną z nader ważnych dziedzin pracy Instytutu jest gromadzenie materiałów, niezbędnych do prowadzenia studjów nad zagadnieniami narodowościowymi. Dla tego celu Instytut prowadzi: bibliotekę, archiwum naukowe i archiwum wycinków prasowych.

Rozwój Biblioteki Instytutu wyraża się liczbami następującymi: w końcu r. 1927—tomów 17, r. 1928—425, r. 1929—778, r. 1930—1.306, r. 1931 — 2.493 tomów i 100 map, w dniu 20. III 1936—4.582 tomy i 154 map.

Tak poważny księgozbiór, traktujący wyłącznie o kwestjach narodowościowych, skompletowany został dzięki szczególnym zabiegom (drogą wymiany za wydawnictwa Instytutu i starań u autorów i wydawców o egzemplarze recenzyjne do omówienia w „Sprawach Na-

rodowościowych"), ofiarom prywatnym (m. in. p. Min. Adama Tarnowskiego — 110 tomów i p. Min. Leona Wasilewskiego — 286 tomów i 120 map), zapomozde Funduszu Kultury Narodowej, która umożliwiła Instytutowi nabycie zbioru cennych ukraińskich książek p. A. Żuka, wybitnego niepodległościowego działacza ukraińskiego, oraz zdeponowaniu księgozbioru b. T-wa „Straż Kresowa” (149 tomów i 2 mapy).

W Archiwum naukowem Instytutu zgromadzono szereg cennych materiałów w postaci opracowań, referatów, sprawozdań, memorjałów, odpisów dokumentów i t. p.

Szczególną troską Instytutu jest należyte zorganizowanie będącego w załączku Archiwum wycinków z prasy periodycznej, dzięki któremu szereg bardzo cennych danych, w prasie publikowanych, byłby zachowany i mógłby oddać wielkie usługi wszystkim, którzy się interesują pod jakimkolwiek punktem widzenia sprawami narodowościowymi. Projekt takiego archiwum został gruntownie opracowany. Instytut jest obficie zaopatrywany w prasę codzienną polską, mniejszościową z Polski i polską z zagranicy, lecz brak funduszków na zaangażowanie specjalnego pracownika, bez którego należyte poprowadzenie pracy (czynności techniczne i katalogowanie) jest niemożliwe, stanowi przeszkodę, niepozwalającą na realizację tego zamierzenia. Mimo to od roku 1929 wycinki są gromadzone i niejednokrotnie oddały Instytutowi poważne usługi.

WSPÓŁPRACA I KONTAKT Z ORGANIZACJAMI I INSTYTUCJAMI POKREWNEMI.

Niepoślednie miejsce, aczkolwiek trudniejsze do ujęcia sprawozdawczego, w działalności Instytutu zajmowało to wszystko, coby się najogólniej dało nazwać kontaktem Instytutu z instytucjami urzędowymi, z organizacjami i instytucjami społecznymi krajowymi i zagranicznymi oraz z poszczególnymi jednostkami, zajmującymi się badaniem zagadnień narodowościowych. Nadmienić należy, że bez tego

kontakty wiele dziedzin działalności Instytutu niewątpliwie nie mogłyby się należycie rozwinąć. Nie mając możliwości przedstawić tego zakresu działalności Instytutu szczegółowo, poniżej podajemy najbardziej charakterystyczne jej przejawy; mianowicie w okresie sprawozdawczym Instytut był w kontakcie z następującymi

I. Instytucjami naukowymi:

a) krajowymi:

1. Instytutem Wschodnim w Warszawie,
2. Instytutem Bałtyckim w Toruniu,
3. Instytutem Śląskim w Katowicach,
4. Naukowym Instytutem Ukraińskim w Warszawie,
5. Instytutem Naukowo-Badawczym Europy Wschodniej w Wilnie,
6. Polskim Towarzystwem dla Badań Europy Wschodniej i Bliskiego Wschodu w Krakowie,
7. Polską Akademią Umiejętności w Krakowie,
8. Komisją Naukowych Badań Ziem Wschodnich,
9. Instytutem Geograficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego,
10. Studium Słowiańskim Uniwersytetu Jagiellońskiego,
11. Towarzystwem Naukowym w Toruniu,
12. Towarzystwem Naukowym im. Szewczenki we Lwowie,
13. Towarzystwem Naukowym Warszawskim,
14. Polskim Towarzystwem Historycznym,
15. Towarzystwem Miłośników Historji,
16. Instytutem Gospodarstwa Społecznego,
17. Państwowym Instytutem Naukowym Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach,
18. Wojskowym Instytutem Naukowo-Wydawniczym,
19. Wojskowym Instytutem Geograficznym,
20. Instytutem Badania Najnowszej Historji Polski,

21. Polskim Instytutem Socjologicznym przy Uniwersytecie Poznańskim,

22. Instytutem Zachodnio-Słowiańskim przy Uniwersytecie Poznańskim,

23. Towarzystwem Ludoznawczem we Lwowie,

24. Wołyńskim Towarzystwem Przyjaciół Nauk w Łucku,

25. Instytutem Naukowego Badania Komunizmu w Warszawie.

26. Polskim Instytutem Badania Zagadnień Ludnościowych.

b) zagranicznymi:

1. Niemieckim Instytutem Zagranicznym w Stuttgarcie,

2. „Institut für Grenz- und Auslandstudien“ w Berlinie,

3. Statystycznym Instytutem Mniejszościowym w Wiedniu,

4. Czechosłowackim Towarzystwem Badania Zagadnień Mniejszościowych w Pradze,

5. Ukraińskim Instytutem Socjologicznym w Pradze,

6. Akademią Komunistyczną w Moskwie,

7. Wszechukraińską Akademią Nauk w Kijowie,

8. Bułgarskim Instytutem Mniejszościowym w Sofji,

9. Association Internationale pour l'Etude du Droit des Minorités w Berlinie,

II. Organizacjami społecznymi:

a) w kraju:

1. Światowym Związkiem Polaków z Zagranicy,

2. Polskim Związkiem Zachodnim,

3. Polskim Instytutem Współpracy z Zagranicą,

4. Federacją Polskich Stowarzyszeń Ligi Narodów,

5. Towarzystwem Rozwoju Ziemi Wschodnich,

6. Towarzystwem Wiedzy Wojskowej,

7. Polskim Towarzystwem Przyjaciół Narodu Łużyckiego,

8. Funduszem Szkolnictwa Polskiego Zagranicą,

9. Polską Macierzą Szkolną w Gdańsku,
10. Towarzystwem Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku,
11. Powszechnym Instytutem Korespondencyjnym,
12. American Joint Distribution Committee,
13. Tow. Opieki Kulturalnej nad Rodakami Zagranicą im. Adama Mickiewicza,
14. Centralnem T-wem Popierania Kredytu Bezprocentowego i Krzewienia Pracy Produktywnej wśród Ludności Żydowskiej w Polsce „Cekabe“,

b) zagranicą:

1. Związkiem Mniejszości Polskich z Europy w Berlinie,
2. Związkiem Mniejszości Narodowych w Niemczech,
3. Z poszczególnymi ośrodkami organizacyjnymi Polonji Zagranicznej,
4. Wydziałem Wykonawczym Kongresów Mniejszości Narodowych Europy w Wiedniu,
5. Organizacją Sjonistyczną w Londynie.

Pozatem Instytut utrzymywał kontakt z szeregiem osób w kraju i zagranicą, zajmujących się kwestjami mniejszościowemi, z których wiele zwracało się o fachowe informacje, bądź korzystało z biljotzki i archiwów Instytutu.

*

*

*

Na zakończenie należy podkreślić wielką życzliwość i stałą pomoc, okazywaną Instytutowi ze strony zainteresowanych Ministerstw i Urzędów, dzięki którym w dużej mierze Instytut był w stanie prowadzić swą pracę, przedstawioną w powyższem sprawozdaniu.

14/21.

A Nr 096115

C e n a

zł

21 gr

DK - 28 d

1.54

Wzór Jednoraz. CWD, W-wa. 15973/K
2041 - Lak - 25.11.53 - 3000 bl. à 100 k.

72864/
1.